

Diskusné fórum ako jeden z typov sociálnych médií: Pojmová analýza

Pri vymedzení pojmov diskusná skupina a diskusné fórum začneme od termínov, ktoré sa nachádzajú hierarchicky vyššie. Pokryjeme tiež súvisiace termíny, ktoré sa v literatúre s pojmami často prekrývajú, a spomenieme aj pojmy, ktoré diskusným skupinám v minulosti predchádzali. Kvôli rozsahovým obmedzeniam uvedieme pri každom termíne iba jednu definíciu, ktorú považujeme za najvýstižnejšiu.

„Reálne“ komunity verzus diskusné fóra

Diskusné skupiny vo virtuálnom prostredí majú s komunitami v reálnom prostredí mnoho spoločné. **Komunita** (spoločenstvo) je skupina ľudí, ktorí bez ohľadu na rozdielnosť účinne a otvorene komunikujú a spolupracujú na dosiahnutí spoločných cieľov (Komunita 2010). Táto skupina ľudí žije a spolupracuje na ohraničenom území, kde sa odohráva väčšia časť ich života. Komunity fungujú na základe vzájomného prospechu, ako je napríklad situačné učenie.

Podobnú definíciu má aj pojem sociálna skupina. **Sociálna skupina** je „*spojenie dvoch alebo viacerých jednotlivcov, ktorí majú vedomie vzájomnej spolupatričnosti a ktorých spájajú spoločné ciele, hodnoty, potreby a záujmy*“ (Hiller 1941). Fungujú na základe istých pravidiel a noriem, pričom jednotlivci v skupine majú vymedzené pozície a roly.

Pojmy sociálna skupina a komunita nemožno považovať za synonymá. Podľa niektorých sociológov je komunita sociálnou skupinou, ktorá spolupracuje na vymedzenom území, v ktorom jej členovia pôsobia (Hiller 1941).

Špeciálnym typom komunit sú **odborné komunity** (Communities of Practice). Tvoria ich ľudia, ktorí majú záujem spoločne sa učiť v jednej oblasti. Od záujmových skupín (Communities of Interest) sa líšia charakterom účastníkov, ktorými nemôže byť ktokoľvek. Bývajú to odborníci, ktorí už istý čas pôsobia v oblasti a majú aj praktické skúsenosti. Odborné komunity môžu fungovať aj nezávisle od tradičných organizačných štruktúr.

Ľudia, ktorí sú súčasťou komunity alebo odbornej komunity, si tento fakt ani nemusia uvedomovať. Príkladom sú zdravotné sestry stretávajúce sa na spoločnom obede, pri ktorom si zároveň vymieňajú skúsenosti (Wenger 2006). Odborné komunity existujú aj vo virtuálnom prostredí. Tu majú podobu kvalitných virtuálnych skupín, v ktorých je zapojené iba obmedzené množstvo profesionálov.

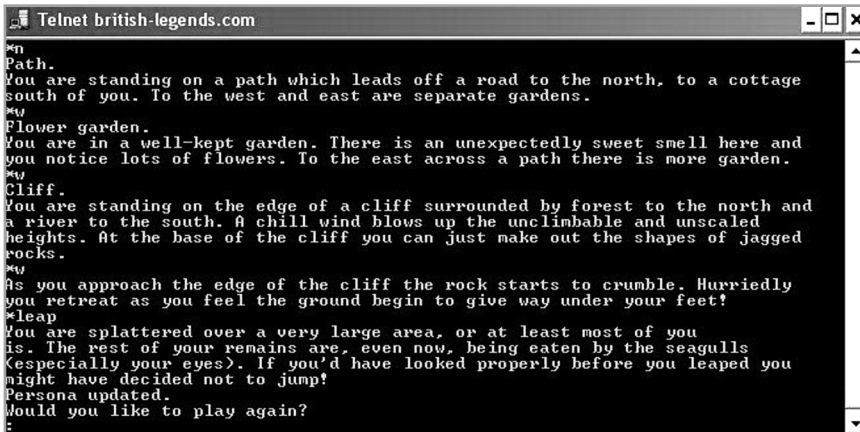
Virtuálne komunity a ich predchodcovia

Virtuálne komunity sú spoločenstvá ľudí, ktorí na seba navzájom pôsobia cez isté médium, najmä cez internet. Prekračujú tak geografické, časové či politické bariéry s cieľom venovať sa spoločným záujmom a cieľom. Pomenovanie virtuálna komunita je však paradoxné, keďže pojem komunita vymedzuje práve geografická lokácia.

Predchodcami virtuálnych komunit sú technológie umožňujúce distribuovanú diskusiu Usenet, ale aj MUDs (Multi-User Dungeon) aj ich deriváty MUSHes (Multi-User Shared Hallucination) a MOOs (MUDs Object Oriented). Ako môžeme vidieť na obr. 1, účastníci v týchto virtuálnych realitách komunikovali na báze textu, pomocou ktorého vymyslené prostredie opisovali a spoločne v ňom žili (Virtual Community 2011).

V súčasnosti sú virtuálne komunity v podstate združením ľudí na rôznych internetových službách, ako napr. sociálne siete, diskusné skupiny, chat, virtuálna realita alebo dokonca internetový obchod, pri spoločnom komentovaní produktov. Možno povedať, že virtuálnymi komunitami sú aj niektoré aplikácie určené na kolaboráciu.

Virtuálne komunity sa často zamieňajú so sociálnymi médiami, pretože pod ne spadajú tie isté typy virtuálnych komunit. Podľa Doyle [bez dátumu] sú sociálne médiá však skôr technológie, ktoré umožňujú ľuďom prostredníctvom internetu komunikovať a zdieľať informácie v podobe textu či multimediálnych prvkov.

Obr. 1 Virtuálna realita na báze textovej komunikácie

stredí medzi viacerými účastníkmi. Účastníci si vymieňajú najmä názory na isté témy (Discussion Group 2010). **Diskusné fóra** sú elektronické fóra pre podobne zmysľajúcich jednotlivcov, ktorí zdieľajú spoločné nápady, pýtajú sa a odpovedajú na relevantné otázky (Stuhlman 2010). Ako vidíme, diskusné fóra aj diskusné skupiny sú definované podobným spôsobom, a preto ich môžeme považovať za synonymá. Existuje množstvo diskusných skupín, ktoré existujú samostatne alebo v rámci webových stránok či portálov, napr. ako Google Groups či Yahoo Groups.

Sociálne siete a diskusné skupiny sa líšia najmä vzťahmi medzi účastníkmi, na ktoré však väčší dôraz kladú sociálne siete. Používatelia sociálnych sietí si tieto vzťahy udržiavajú aj vďaka možnostiam, ktoré tieto služby ponúkajú. Medzi prostriedky na udržiavanie vzťahov patria zábavné prvky, ako napríklad spoločné fotografie, videá, ale aj chat, statusy, skupiny či hry. Diskusné fóra a skupiny sa na rozdiel od sociálnych sietí vytvárajú okolo istej témy alebo záujmu, a preto sú zamerané najmä na výmenu spoločných názorov a nápadov. Tento fakt v konečnom dôsledku vytvára aj isté vzťahy. No aj v sociálnych sieťach ide o výmenu istých informácií, čo nás oprávňuje konštatovať, že medzi diskusnými skupinami a sociálnymi skupinami je zjavný prienik.

Predchodcovia dnešných diskusných fór

Diskusným fórom a skupinám predchádzali virtuálne komunity umožňujúce menej interaktívnu formu komunikácie, ako sú listservs, mailing lists alebo bulletin boards.

Listserv je program, do ktorého je možné sa prihlásiť a získavať novinky o vybranej téme na zadaný e-mail jednotlivca. Listservy teda nie sú interaktívne a podobajú sa skôr elektronickým spravodajom ako diskusiam.

Bulletin boards alebo Bulletin Board System (BBS) je počítačový systém umožňujúci jednostrannú výmenu verejnej správy alebo súboru. Dizajnovane sa podobá na e-mailového klienta, do ktorého je prihlásených viacero používateľov. Každý používateľ môže uverejniť svoju správu, ktorá sa zobrazí na stránke ostatným (Encyclopedia Britannica [bez dátumu]). V staršej literatúre o virtuálnych komunitách sme sa stretli aj s pojmami ako newsgroups a elektronické konferencie, ktoré sú príbuzné diskusným skupinám.

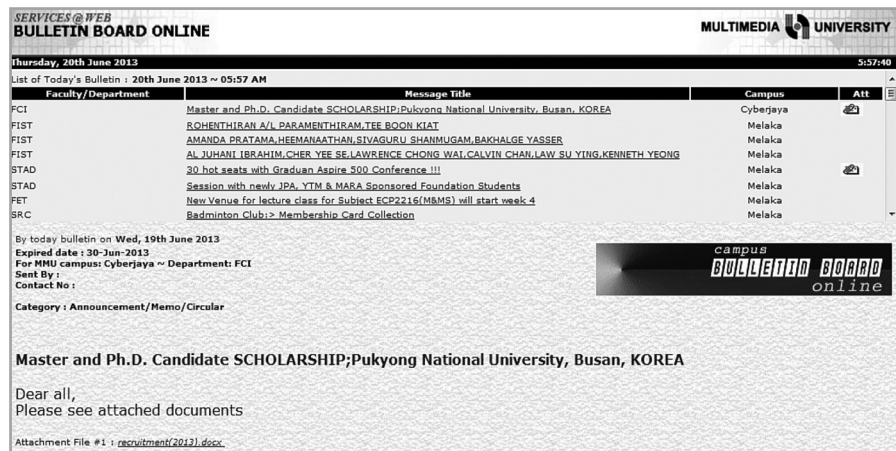
Termínom **elektronická konferencia** sa myslí „skupina ľudí vymieňajúcich si názory prostredníctvom článkov. Články sú v záhlaví označené univerzálne uznávanou značkou, ktorá reprezentuje kategóriu konferencie, do ktorej článok patrí“ (Makuľová a Buzová 2011).

Newsgroup je verejná konferencia na istú tému. Na rozdiel od listserv správy nie sú udržiavané na jednom serveri a zasielané na jednotlivé e-maily, ale sú rozposielané na množstvo serverov po celom svete (Newsgroups [bez dátumu]). Funkčne sa teda podobá na diskusnú skupinu, no funguje na sieti Usenet. Usenet je celosvetový distribuovaný internetový diskusný systém, ku ktorému mali prístup najmä študenti univerzít, neskôr aj technicky zdatní používatelia internetu. Usenet mal vlastný žargón a organizáciu, pričom jednotlivé diskusie sa označovali ako „diskusné skupiny“ a komentáre ako „predmety“.

Rozdiely medzi diskusnými skupinami a sociálnymi sieťami

Dnes sú najobľúbenejším typom virtuálnych komunít **sociálne siete**. Sú to sociálne štruktúry, ktoré tvoria prepojení jednotlivci a organizácie na základe istých vzťahov. Samozrejme, tieto vzťahy nemusia byť iba blízke a môžu sa líšiť od náhodnej známosti až po rodinné putá (Social Networks 2007). K najnavštevovanejším sociálnym sieťam v našich podmienkach patria Facebook, Google+ či LinkedIn. Sociálnym sieťam sú príbuzné aj ďalšie virtuálne komunity, ktoré nazývame diskusné skupiny alebo fóra.

Diskusné skupiny sú skupiny umožňujúce komunikáciu v internetovom prostredí.

Obr. 2 Bulletin boards na Multimedia University

Mätúce však je, že niekedy sa musíme prihlásiť na listserv, aby sme dostávali pravidelné novinky z newsgroup vo forme listservového elektronického magazínu (Listservs and Newsgroups 2008). **Mailing list** pritom plní funkciu zoznamu jeho odberateľov.

JAZZ-L
 JAZZ-L@BROWNVN.BITNET
 send a note to LISTSERV@LISTSERV.NET
 leave the SUBJECT INFO blank; in the body of the note, type SUBSCRIBE JAZZ-L you will get the Jazz Lover's List in your mailbox free of charge when it gets updated every day, week or month; the reference address is JAZZ-L@BROWNVN.BITNET but you don't use this when subscribing or unsubscribing; you use this address to send your own contributions to this magazine. How to unsubscribe? same instructions but type UNSUBSCRIBE JAZZ-L on the message line.

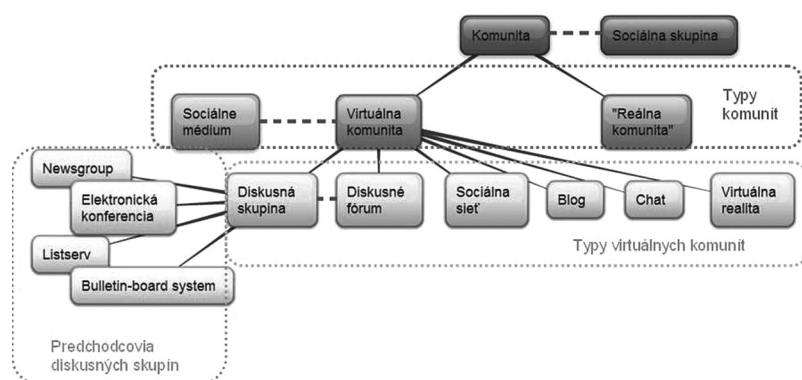
Obr. 3 Príklad požadovaného prihlásenia do newsgroup Jazz-L (Jazz Lovers) cez listserv

Obr. 4 Ukážka newsgroup Hackers Quarterly

Najintenzívnejší zážitok však dosahujú používatelia virtuálnych komunit prostredníctvom **virtuálnej reality**. Prepojení ľudia „žijú“ a pôsobia v tejto komunite prostredníctvom avatarov, teda animovaných postaviek (Virtual Community 2011). Najpopulárnejším virtuálnym svetom na internete je Second Life.

Niektorí autori, ako napríklad Blanchard (2005), zaraďujú k virtuálnym komunitám aj **blogerské** komunity. Svoj názor odôvodňujú tým, že na blogoch sa spájajú autori so svojimi čitateľmi, prípadne blogeri navzájom prostredníctvom internetových odkazov a komentárov pod príspevkami. Z tohto pohľadu môžeme za virtuálne komunity považovať aj združenia používateľov na ostatných nástrojoch web 2.0, ako napríklad wiki služby, online hry, nástroje pre kolaboratívne filtrovanie, podcasty a iné sociálne médiá. Vzťah diskusných skupín k ostatným typom virtuálnych komunit si môžeme vizualizovať v pojmovej mape:

Obr. 5 Zaradenie pojmu diskusná skupina

1. Diskusné skupiny dostupné na internete

Verejne dostupné diskusné skupiny majú mnohoraké spôsoby využitia, a preto sa témy a diskutujúci v rámci nich líšia. Keďže o žiadnej typológii súčasných diskusných skupín nevieme, pokúsili sme sa ju vytvoriť pomocou vlastnej analyticko-syntetickej metódy 33 rozhraní existujúcich diskusných fór, ako aj štúdiom výskumov virtuálnych komunit v našej dizertačnej práci (Hrčková 2013). Identifikovali sme štyri typy verejne dostupných diskusných skupín/fór:

Až v roku 1995 začínajú vznikať tematicky zamerané diskusné skupiny v rámci siete internet (Newsgroups 2001).

Šušol, Lichnerová a Chudý (2011) spomínajú aj službu **IRC** (Internet Relay Chat) alebo aj chat v reálnom čase. Tá v 70. a 80. rokoch minulého storočia fungovala najmä ako komunikačný kanál na prenos kultúrnej produkcie. Ako skladisko tejto produkcie v tom čase slúžili FTP servery.

Ďalšie typy virtuálnych komunit

K súčasným virtuálnym komunitám dnes patria aj **chatové miestnosti**, ktoré na rozdiel od diskusných fór umožňujú komunikáciu v reálnom čase. Rozhovor prebieha vo virtuálnych miestnostiach, do ktorých sa používatelia môžu zapojiť, prípadne ich vytvoriť (Virtual Community 2011). V našich končinách je známa napríklad chatová služba Pokec. Diskutéri v skupinách však chat považujú za „nižšiu formu komunikácie“, pretože nie je nijakým spôsobom moderovaná či organizovaná. Diskusné skupiny sú oproti chatu ustálenejšie, ich príspevky sa často archívujú a väčšinu účastníkov dlhodobo spájajú prostredníctvom spoločného záujmu. Zámer diskusných skupín a chatov je však spoločný, v oboch ide o vzájomné zoznamovanie sa (Lády 2007).

Podľa nás sú z informačného hľadiska diskusné skupiny (diskusné fóra) a odborné komunity informačne hodnotnejšie ako sociálne siete či chatové miestnosti. Dôvodom je účel diskusných skupín, a to výmena názorov a noviniek, teda informácií. V ostatných virtuálnych komunitách je hlavným cieľom udržiavať vzťahy a zabávať sa pomocou rôznych aplikácií.

Typológia diskusných skupín a fór

Existuje viacero typov diskusných skupín, ktoré je potrebné pri práci s nimi rozlišovať. Pokúsime sa o ich rozdelenie na základe analýzy literatúry a našich poznatkov z praxe. Každý typ diskusnej skupiny sa od ostatných odlišuje svojím účelom a funkciou. Diskusné skupiny rozdelíme najskôr podľa dostupnosti a ďalej podľa spôsobu ich využitia:

- *Profesionálne skupiny* združujú odborníkov na istú problematiku, ktorí zdieľajú profesionálne informácie a skúsenosti, čo vo veľkej miere využívajú najmä programátori či účtovníci. Účtovnícke a daňové otázky sú dobre rozpracované napríklad na slovenskom diskusnom portáli porada.sk, informácie od programátorov nájdeme napríklad na Stackoverflow.com.
- *Podporné skupiny* majú za cieľ skôr emocionálnu a spoločenskú podporu svojich členov, ich spoločných radostí a starostí. Tieto skupiny využívajú napríklad mamičky (fórum v rámci Nanicmama.sk) alebo pacienti (napríklad fórum pre onkologických pacientov na portáli Onkopacient.sk).
- *Záujmové a voľnočasové skupiny* sa najviac podobajú sociálnym sieťam, a to svojím úmyslom pobaviť účastníkov. Často tiež združujú ľudí s podobným záujmom, ktorí sa navzájom nepoznajú. Príkladom samostatných voľnočasových diskusných skupín je slovenská Kyberia, český Hofyland alebo rôzne fóra určené na sťahovanie hudby, filmov či hranie hier.
- *Fóra pod článkami* alebo iným textom webových sídiel sú špecifickou formou diskusií. Používatelia nevytvárajú oficiálne skupiny, ale stáva sa, že sa častejšie prispievatelia navzájom „identifikujú“. Spája ich spoločný záujem, ktorým sú informácie v danom dokumente.

2. Diskusné skupiny na interné účely

Diskusné skupiny, ktoré nie sú dostupné verejnosti, sa využívajú najmä v organizáciách ako súčasť znalostného manažmentu a vo vzdelávacom procese v rámci e-learningového systému na podporu diskutovanosti problematiky aj menej smelými študentmi. Komunikácia v nich prebieha na inej úrovni, na rozdiel od verejných skupín nie je potrebné tak často pristupovať k moderácii deviantného správania (aj keď, samozrejme, sa vyskytuje aj na týchto miestach). Moderovanie týchto skupín je však potrebné skôr pri motivácii účastníkov na zdieľanie ich cenných poznatkov.

Záver

Predložená pojmová analýza prispieva k lepšiemu uchopeniu a väčšej prehľadnosti problematiky diskusných skupín. Vzhľadom na komplexnosť a neustály vývoj problematiky však nemôžeme hovoriť o finálnych a jediných možných definíciách všetkých príbuzných pojmov.

Použitá literatúra

- BLANCHARD, A. 2005. *Blogs as Virtual Communities: Identifying a Sense of Community in the Julie/Julia Project*. [online]. University of North Carolina at Charlotte, 2005. [cit. 2. 10. 2013]. Dostupné na: http://blog.lib.umn.edu/blogosphere/blogs_as_virtual.html
- Discussion Group. 2010. [online]. In: *Computer Folks*, c2010. [cit. 4. 5. 2013]. Dostupné na: <http://www.thecomputerfolks.com/d.htm>
- DOYLE, A. *Social Media Definition* [online]. New York: About.com [cit. 25. 6. 2013]. Dostupné na: <http://jobsearch.about.com/od/networking/g/socialmedia.htm>
- ENCYCLOPEDIA BRITANNICA [bez dátumu]. *Bulletin-board system* [online]. [Chicago]: Britannica Customer Support [cit. 26.03.2013]. Dostupné na: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/183745/bulletin-board-system-BBS>
- ENCYCLOPEDIA BRITANNICA, 2012. *Newsgroup* [online]. [Chicago]: Britannica Customer Support [cit. 26.03.2013]. Dostupné na: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1332816/newsgroup>
- HILLER, E.T. 1941. The Community as a Social Group. In: *American Sociological Review*, Vol. 6, No. 2, 1941. American Sociological Association, 1941. [cit. 2. 5. 2013]. ISSN: 0003-1224
- HRČKOVÁ, Andrea. 2013. *Diskusné skupiny ako informačný zdroj* (Dizertačná práca). Bratislava: FiF UK, 2013.
- Komunita. 2010. [online]. In: *Wikipedia*, 2010. [cit. 15. 6. 2013]. Dostupné na: [http://sk.wikipedia.org/wiki/Komunita_\(sociol%C3%B3gia\)](http://sk.wikipedia.org/wiki/Komunita_(sociol%C3%B3gia))
- LÁDY, Tomáš. 2007. *České diskuzní servery*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2007. [cit. 29. 6. 2013]. Dostupné na: http://is.muni.cz/th/109139/ff_b/Listservs_and_Newsgroups
- Listservs and Newsgroups*. 2008. [online]. Summercore, 2008. [cit. 8. 1. 2013]. Dostupné na: <http://www.teachingcompany.com/newsgroups.html#nycist>
- MAKULOVÁ, S. a K. BUZOVÁ. 2011. *Manažment informačných zdrojov a knižnično-informačných služieb*. [online]. Bratislava: ELET, 2011. [cit. 15. 9. 2013]. ISBN 978-80-88812-23-4. 174 s. Dostupné na: http://www.elet.sk/externe/MIZKIS_uce-nica.pdf
- Newsgroups* [bez dátumu] [online]. Rhode Island: The University of Rhode Island. [cit. 2. 6. 2013]. Dostupné na: <http://homepage.cs.uri.edu/book/newsgroups/newsgroups.htm>
- Social Networks*. 2007. [online]. In: *Open Content and Public Broadcasting*, 2007. [cit. 21. 6. 2013]. Dostupné na: <http://opencontent.wgbh.org/report/glossary.html>
- STUHLMAN, D.D. 2010. *Discussion Forum*. [online]. In: *Knowledge Management Terms*, 2010. [cit. 2. 7. 2013]. Dostupné na: <http://home.earthlink.net/~ddstuhlman/defin1.htm>
- ŠUŠOL, J., LICHNEROVÁ, L. a A. CHUDÝ. 2011. *Úvod do autorského práva pre informačné štúdiá*. [online]. Bratislava: Stimul, 2011. 147s. [cit. 21. 7. 2013]. ISBN 978-80-8127-029-1. Dostupné na: http://stella.uniba.sk/texty/CHLS_pravo.pdf
- Virtual Community. 2011. [online]. In: *Wikipedia*, 2011. [cit. 5. 6. 2013]. Dostupné na: http://en.wikipedia.org/wiki/Virtual_community
- WENGER-TRAYNER, E. 2006. *Communities of Practice*. [online]. 2006. [cit. 1. 6. 2013]. Dostupné na: <http://www.ewenger.com/theory/>

Andrea Hrčková

andrea.hrckova@cvtisr.sk